26/02/2022

Ναυπάκτου Ιερόθεος: Ρωσία και Ουκρανία

/ Γνώμες

Πρίν τρία σχεδόν χρόνια δηλαδή, τό ἔτος 2019, διάβασα ἕνα ἐνδιαφέρον βιβλίο πού ἀναφερόταν στίς σχέσεις μεταξύ τῆς Ρωσίας καί τῆς Οὐκρανίας μέσα στήν ἱστορία καί ἔγραψα ἕνα ἄρθρο γιά νά τό παρουσιάσω.

Τό ἄρθρο αὐτό μέ τίτλο «Ρωσία καί Οὐκρανία» ἀναρτήθηκε τότε στήν ἱστοσελίδα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως μας, ἀπό ὅπου τό πῆραν καί ἄλλες ἱστοσελίδες.

Ἐπειδή τό θέμα αὐτό στίς ἡμέρες μας εἶναι πολύ ἐπίκαιρο, λόγω τῆς εἰσβολῆς τῶν Ρώσων στήν Οὐκρανία, τό ἐπαναφέρω γιά νά φανοῦν οἱ ἀρνητικές σχέσεις μεταξύ Ρωσίας καί Οὐκρανίας διά μέσου τοῦ χρόνου μέχρι τήν ἐποχή μας.

Πάντως, ἡ ἀντίσταση τοῦ Οὐκανικοῦ λαοῦ στή Ρωσική εἰσβολή ἐπιβεβαιώνει τήν ἔρευνα πού ἔκανε ἡ συγγραφεύς τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, καθώς ἐπίσης καί τά συμπεράσματά της.

Γεγονός εἶναι ὅτι ἡ ἱστορία τοῦ θέματος αὐτοῦ ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Οὐκρανικός λαός ἀπό τήν Τσαρική ἀκόμη Αὐτοκρατορία ἀγωνιζόταν νά διαφυλάξη τήν ἐθνική του ταυτότητα καί νά ἐπιτύχη τήν ἀνεξαρτησία του, ἀλλά δυστυχῶς οἱ προσπάθειες του καταπνίγονταν στό αἷμα.

Φυσικά πρέπει νά προσευχόμαστε νά σταματήση ὁ πόλεμος καί νά ἀρχίσουν οἱ

εἰρηνικές διαπραγματεύσεις γιά τήν σταθεροποίηση τῆς εἰρήνης, γιατί ἡ συνέχιση τοῦ πολέμου εἶναι μιά τραγωδία τόσο ἀπό ἐκκλησιαστικῆς ὅσο καί ἀνθρωπιστικῆς πλευρᾶς.

Καί ὅσοι δέν πείθονται ἀπό λογικά ἐπιχειρήματα, ἄς δοῦν τά δάκρυα καί τόν πόνο στά πρόσωπα τῶν μικρῶν παιδιῶν, ἀπό τά ὁποῖα βγαίνει ἕνα καυτό ἐρώτημα: «Γιατί ὁ πόλεμος;».

Καί τό ἐκπληκτικότερο εἶναι ὅτι ὁ πόλεμος γίνεται ἀπό ὀρθόδοξο λαό, τοῦ ὁποίου οἱ ἡγέτες προσεύχονται στούς Ὀρθόδοξους Ναούς καί ἔχουν στενή συνεργασία μέ τούς ἐκκλησιαστικούς τους ἡγέτες!!

Τό κείμενο πού ἀκολουθεῖ εἶναι μιά μικρή συμπαράσταση μου στόν πονεμένο καί πληγωμένο Οὐκρανικό λαό, καί μέ αὐτόν τόν τρόπο ἐκφράζω τόν βαθύτατο πόνο μου, γιά ὅσα γίνονται αὐτές τίς ἡμέρες στήν Οὐκρανία.

***

Ρωσία καί Οὐκρανία

(Τεῦχος 280, Νοέμβριος 2019 Κύριο ἄρθρο: Ρωσία καί Οὐκρανία)

Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου Ἱεροθέου

Διάβασα μέ ἐνδιαφέρον τό βιβλίο τῆς Anne Applebaum μέ τίτλο «Ὁ κόκκινος λιμός», δηλαδή «κόκκινη πείνα» καί ὑπότιτλο «ὁ πόλεμος τοῦ Στάλιν ἐναντίον τῆς Οὐκρανίας» (ἐκδ. Ἀλεξάνδρεια, Ὀκτώβριος 2019), σέ μετάφραση τοῦ Μενέλαου Ἀστερίου, καί εἶδα ἄγνωστα σέ μένα, ἀλλά καί σέ πολλούς ἄλλους στοιχεῖα γιά τήν σχέση καί διαφορά μεταξύ Ρωσίας καί Οὐκρανίας καί ὅσα φρικιαστικά γεγονότα ἔγιναν τά ἔτη 1931-1933, μέ τήν λιμοκτονία τοῦ Οὐκρανικοῦ λαοῦ.

Ἡ συγγραφεύς τοῦ βιβλίου Anne Applebaum ζῆ στήν Πολωνία καί εἶναι καθηγήτρια στό London School of Economics καί ἔχει γράψει καί ἄλλα βιβλία, μεταξύ τῶν ὁποίων, «Τό σιδηροῦν παραπέτασμα» καί τό «Γκουλάγκ», πού βραβεύθηκαν.

Στό κείμενό μου αὐτό θά σημειώσω τέσσερα συγκεκριμένα σημεῖα ἀπό τό ἐνδιαφέρον αὐτό βιβλίο.

Τό πρῶτον σημεῖο εἶναι, ποιά εἶναι ἡ ἐθνική καί πολιτιστική ταυτότητα τῆς Οὐκρανίας καί πῶς ἐπιχειρήθηκε ὁ ἐκρωσισμός της. Τό δεύτερον σημεῖο εἶναι οἱ οὐκρανικές ἐπαναστάσεις πού ἔγιναν γιά τήν διάσωση τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας τῆς Οὐκρανίας. Τό τρίτον σημεῖο εἶναι πῶς οἱ Ρῶσοι κατέστειλαν καί κατέστρεψαν αὐτό τό οὐκρανικό ἐθνικό κίνημα, καί κυρίως τά γεγονότα τῶν ἐτῶν 1931-1933

πού ἀναφέρονται στήν γενοκτονία τοῦ Οὐκρανικοῦ λαοῦ ἀπό τούς Ρώσους μέ τήν λιμοκτονία. Καί αὐτά θά παρουσιασθοῦν περιληπτικά. Στό τέλος θά καταγραφοῦν καί μερικές διαπιστώσεις.

1. Ὁ ἐκρωσισμός τῆς οὐκρανικῆς ἐθνικῆς ταυτότητας

Ἤδη ἀπό τήν εἰσαγωγή τοῦ βιβλίου γίνεται λόγος γιά τήν ἰδιαίτερη ἐθνική καί πολιτιστική ταυτότητα τῆς Οὐκρανίας.

«Στό τέλος τοῦ μεσαίωνα ὑπῆρχε διακριτή οὐκρανική γλώσσα σλαβικῆς προέλευσης, ἡ ὁποία συγγένευε τόσο μέ τήν πολωνική ὅσο καί μέ τήν ρωσική γλώσσα, ἀλλά καί διέφερε ἀπό αὐτές, ἀκριβῶς ὅπως ἡ ἰταλική γλώσσα συγγενεύει μέ τήν ἰσπανική καί τήν γαλλική γλώσσα, ἀλλά καί διαφέρει ἀπό αὐτές». Οἱ Οὐκρανοί ἔχουν δικά τους ἤθη καί ἔθιμα, παραδόσεις, δικούς τους ἥρωες καί θρύλους.

Ἡ Οὐκρανία ἀνῆκε στήν Ρωσική Αὐτοκρατορία ἀπό τόν 18ο ἕως τόν 20ό αἰώνα, ἐνῶ προηγουμένως τά ἐδάφη της ἀνῆκαν στήν Πολωνία, μάλιστα τήν Πολωνολιθουανική Ἕνωση. «Ἀκόμη νωρίτερα τά οὐκρανικά ἐδάφη ἦταν πυρῆνας τοῦ “βασιλείου τῶν Ρώς”». Γράφεται ὅτι «ἡ Οὐκρανία ἦταν ἕνα ἐξιδανικευμένο, ἐναλλακτικό ἔθνος, πιό πρωτόγονο καί ταυτοχρόνως πιό αὐθεντικό, πιό συναισθηματικό, πιό ποιητικό ἀπό ὅ,τι ἡ Ρωσία». Ὅμως, κατά περιόδους τόσο οἱ Πολωνοί ὅσο καί οἱ Ρῶσοι ἐπιδίωκαν «νά ὑπονομεύσουν ἤ νά ἀρνηθοῦν τήν ὕπαρξη οὐκρανικοῦ ἔθνους».

Ἡ Τσαρική Αὐτοκρατορία ἐπιδίωκε νά ἐκρωσίση τήν Οὐκρανία. Ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος Α΄ στήν πρώτη μεγάλη ἐκπαιδευτική μεταρύθμιση πού ἔγινε στήν Ρωσική Αὐτοκρατορία, ἀπέτρεψε νά χρησιμοποιοεῖται στά Σχολεῖα ἡ οὐκρανική γλώσσα μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι δέν εἶναι γλώσσα, ἀλλά διάλεκτος. Αὐτό, βεβαίως, θά τό συνεχίσουν ἀργότερα καί οἱ Μπολσεβίκοι πράγμα πού περιόριζε «τήν ἐπιρροή τοῦ ἐθνικοῦ κινήματος καί ὁδήγησε στόν “ἀναλφαβητισμό”, ἀλλά, βέβαια, καί στόν “ἐκρωσισμό”».

«Μέχρι τήν Ἐπανάσταση τοῦ 1917 ἡ ἐργασία στή δημόσια διοίκηση, τά ἐλεύθερα ἐπαγγέλματα καί τήν ἐπιχειρηματική δραστηριότητα ἀπαιτοῦσαν παιδεία στή ρωσική γλώσσα καί ὄχι στήν οὐκρανική. Στήν πράξη αὐτό σήμαινε ὅτι οἱ Οὐκρανοί πού ἦταν πολιτικά, οἰκονομικά ἤ πνευματικά φιλόδοξοι ἔπρεπε νά γνωρίζουν τή ρωσική γλώσσα».

Τό ρωσικό Κράτος ἐμπόδιζε κάθε ἀναβίωση τοῦ οὐκρανικοῦ ἐθνικοῦ κινήματος, ἀπέκλειε τίς οὐκρανικές ὀργανώσεις ἀπό τήν κοινωνία τῶν πολιτῶν καί ἀπό τούς κρατικούς θεσμούς. Μάλιστα, ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος Β΄ τό ἔτος 1876 «ἐξέδωσε

διάταγμα πού ἔθετε ἐκτός νόμου οὐκρανικά βιβλία καί περιοδικά καί ἀπαγόρευε τή χρήση τῆς οὐκρανικῆς γλώσσας στά θέατρα, ἀκόμη καί στή μουσική λιμπρέτα», κείμενα ὅπερας.

Ὁ ἴδιος Τσάρος ἀπηγόρευσε τίς νέες ἐθελοντικές ὀργανώσεις μέ οὐκρανική ταυτότητα, ἐνῶ ἀντίθετα ἐπιχορηγοῦσε φιλορωσικές ἐφημερίδες καί ὀργανώσεις. Αὐτός ὁ ἐκρωσισμός τῶν Οὐκρανῶν ἐπεξετεινόταν καί στήν ἐκβιομηχάνιση, ἀφοῦ οἱ Ρῶσοι ἐνίσχυαν τήν κατασκευή ἐργοστασίων στίς οὐκρανικές πόλεις, ἀπό ἄλλα μέρη τῆς Ρωσικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἔτσι, «τό 1917 μόλις τό ἕνα πέμπτο τῶν κατοίκων τοῦ Κιέβου μιλοῦσε οὐκρανικά».

Μέ ὅλους αὐτούς τούς τρόπους ἡ Τσαρική Ρωσία, πρίν ἐπικρατήσει ὁ κομμουνισμός στήν Ρωσία, προσπαθοῦσε νά ἀποδομήση τήν οὐκρανική ἐθνική παράδοση καί ταυτότητα, ἐπιχειροῦσε τόν ἐκρωσισμό τοῦ οὐκρανικοῦ λαοῦ. Φυσικά αὐτό δέν γινόταν σέ ἕνα κλίμα ἀπάθειας τῶν Οὐκρανῶν, γι’ αὐτό «συχνά ξεσποῦσαν ἀντιπαραθέσεις ἀνάμεσα σέ Ρώσους καί Οὐκρανούς ἐργάτες (στά ἐργοστάσια στά ὁποῖα μιλοῦνταν ἡ ρωσική γλώσσα), οἱ ὁποῖες μερικές φορές ἔπαιρναν “τή μορφή τῶν πιό ἄγριων μαχαιρωμάτων” καί μαζικῶν βίαιων συγκρούσεων».

2. Οἱ οὐκρανικές ἐπαναστάσεις γιά τήν συγκρότηση Κράτους

Ὅταν κατέρρευσε ἡ Ρωσική Αὐτοκρατορία τό 1917 καί ἡ Αὐστροουγγρική Αὐτοκρατορία τό 1918, τότε πολλοί Οὐκρανοί σκέφθηκαν νά ἐγκαθιδρύσουν ἕνα ἀνεξάρτητο Οὐκρανικό Κράτος. Ἔγιναν διάφορες αἱματηρές συγκρούσεις μέ τούς Πολωνούς καί τούς Ρώσους καί τελικά οἱ πολιτικοί πού συγκεντρώθηκαν τό 1919 στίς Βερσαλίες καί χάραξαν τά σύνορα τῶν νέων Κρατῶν, δηλαδή τῆς Πολωνίας, τῆς Αὐστρίας, τῆς Τσεχοσλοβακίας καί τῆς Γιουγκοσλαβίας, δέν συμπεριέλαβαν καί τήν Οὐκρανία.

Πάντως, τήν 1η Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1917 τό οὐκρανικό ἐθνικό κίνημα ἔκανε μεγάλη διαδήλωση μέ συνθήματα, ὅπως «ἐλεύθερη Οὐκρανία σέ μιά ἐλεύθερη Ρωσία», δηλαδή ζητοῦσαν αὐτονομία. Οἱ διαδηλωτές, παιδιά, στρατιῶτες, ἐργάτες, μπάντες μουσικές, καί ἀξιωματοῦχοι κρατοῦσαν μπλέ καί κίτρινες σημαῖες γιά τήν Οὐκρανία καί κόκκινες σημαῖες γιά τόν σοσιαλισμό, καί συγχρόνως κρατοῦσαν πανώ μέ αὐτονομιστικά συνθήματα, ὅπως τό πιό πάνω. Πίστευαν ὅτι μέ τήν πτώση τοῦ Τσαρισμοῦ οἱ Μπολσεβίκοι θά βοηθοῦσαν τήν συγκρότηση τοῦ οὐκρανικοῦ Κράτους.

Τότε συγκροτήθηκε τό «Κεντρικό Συμβούλιο» πού διεκδικοῦσε νά κυβερνήση τήν ἐλεύθερη Οὐκρανία. Ἱδρύθηκε ἡ Ἀκαδημία Καλῶν Τεχνῶν, πού σχεδίασε ἕνα οὐκρανικό οἰκόσημο, χαρτονομίσματα καί γραμματόσημα. Συγκροτήθηκε ἡ

οὐκρανική Κυβέρνηση. Ἔγιναν διάφορες Οἰκουμενικές Διακηρύξεις πού κήρυσσαν τήν «αὐτονομία» τῆς Οὐκρανίας καί τελικά κήρυξαν «τήν ἀνεξαρτησία τῆς Ἐθνικῆς Δημοκρατίας τῆς Οὐκρανίας» καί καλοῦσαν τόν λαό γιά ἐκλογές γιά συντακτική συνέλευση.

Τήν περίοδο αὐτή «ἡ οὐκρανική γλώσσα ἔγινε καί πάλι συνώνυμο τῆς οἰκονομικῆς καί πολιτικῆς ἀπελευθέρωσης» καί ἡ «δημόσια χρήση τῆς μητρικῆς γλώσσας ἔγινε ἐπίσης πηγή περηφάνιας». Τυπώθηκαν βιβλία ἀφιερωμένα στήν οὐκρανική γλώσσα.

Ἐπίσης, ἡ νέα Οὐκρανική Κυβέρνηση εἶχε μερικές διπλωματικές ἐπιτυχίες, ὅπως τό ὅτι «μετά τήν ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Οὐκρανίας, στίς 26 Ἰανουαρίου 1918», ὁ Ὑπουργός Ἐξωτερικῶν τῆς Δημοκρατίας τῆς Οὐκρανίας «ἐξασφάλισε τήν de facto ἀναγνώριση τοῦ Κράτους του ἀπό ὅλες τίς κύριες Εὐρωπαϊκές δυνάμεις», μεταξύ τῶν ὁποίων ἦταν ἡ Γαλλία, ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἡ Αὐστροουγγαρία, ἡ Γερμανία, ἡ Βουλγαρία, ἡ Τουρκία, ἀκόμα καί ἡ Σοβιετική Ρωσία. Ἐπίσης, οἱ Ἡνωμένες Πολιτεῖες ἔστειλαν διπλωμάτη γιά νά ἀνοίξη Προξενεῖο στό Κίεβο.

Ὅμως, ὁ Κόκκινος Στρατός σχεδίαζε νά καταλάβη τήν Οὐκρανία. Ἔτσι, «ὁ Λένιν ἐνέκρινε τήν πρώτη σοβιετική ἐπίθεση ἐναντίον τῆς Οὐκρανίας τόν Ἰανουάριο τοῦ 1918 καί τόν Φεβρουάριο συγκρότησε στό Κίεβο ἕνα βραχύβιο ἀντιουκρανικό καθεστώς». Οἱ Μπολσεβίκοι ἀπεχθάνονταν τήν ἰδέα τῆς οὐκρανικῆς ἀνεξαρτησίας, διότι τήν θεωροῦσαν ὡς «νοτιοδυτική Ρωσία», ὅπως διδάχθηκαν κατά τήν Ρωσική Τσαρική Αὐτοκρατορία.

Ὁ Στάλιν τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1917, ὡς Λαϊκός Ἐπίτροπος ὑπεύθυνος γιά τίς Ἐθνότητες στήν πρώτη μπολσεβίκικη Κυβέρνηση, εἶχε γιά τήν Οὐκρανία δύο ἄμεσες προτεραιότητες. «Ἡ πρώτη ἦταν νά ὑπονομεύση τό Ἐθνικό Κίνημα, πού ἦταν σαφῶς ὁ σημαντικότερος ἀντίπαλος τῶν μπολσεβίκων στήν Οὐκρανία. Ἡ δεύτερη ἦταν νά ἀποκτήση τόν ἔλεγχο τῶν σιτηρῶν τῆς Οὐκρανίας».

Τό σχέδιο ἦταν νά ἀποσταθεροποιηθῆ ἡ Οὐκρανική Κυβέρνηση, πράγμα πού ἔγινε μέ τό πραξικόπημα, καί ὅταν αὐτό ἀπέτυχε δημιουργήθησαν μιά «Ἐναλλακτική» Κεντρική Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή τῆς Οὐκρανίας καί ὕστερα μιά «σοβιετική κυβέρνηση» στό Χάρκοβο, μιά ρωσόφωνη πόλη. Ἀπό τήν πόλη αὐτή ὁ Κόκκινος Στρατός πέρασε στόν Νότο καί μαζί μέ τήν κατάληψή του ἐκτελοῦσαν τούς ὑπόπτους ἐθνικιστές. Ἔτσι, οἱ ἄνδρες τοῦ στρατηγοῦ Μιχαήλ Μουραβιόφ «πυροβολοῦσαν ὅποιον ἄκουαν νά μιλᾶ οὐκρανικά δημοσίως καί κατέστρεψαν τά σημάδια τῆς οὐκρανικῆς ἐξουσίας, ὅπως τίς οὐκρανικές πινακίδες στούς δρόμους, οἱ ὁποῖες εἶχαν ἀντικαταστήσει τίς ρωσικές μόλις μερικές ἑβδομάδες νωρίτερα». Ἔγινε καί ἄλλη ἐξέγερση τῶν Οὐκρανῶν τό ἔτος 1919 καί ἀκολούθησαν σφαγές ἐκατέρωθεν.

Ἑπομένως, οἱ Οὐκρανοί ὅλα αὐτά τά χρόνια ἤθελαν νά διατηρήσουν τήν οὐκρανική ἐθνική ταυτότητά τους, ἐνῶ πρῶτα ἡ Τσαρική Αὐτοκρατορία καί ἀργότερα οἱ Μπολσεβίκοι προσπαθοῦσαν νά ἐξαφανίσουν τήν ἐθνική ταυτότητα τῶν Οὐκρανῶν καί νά τούς ἐκρωσίσουν.

Ὅταν οἱ Μπολσεβίκοι γιά δεύτερη φορά ἔφθασαν στό Κίεβο ἀκολούθησαν τήν τακτική τῶν Τσάρων. «Ἀπαγόρευσαν τίς οὐκρανικές ἐφημερίδες, σταμάτησαν τήν χρησιμοποίηση τῆς οὐκρανικῆς γλώσσας στά σχολεῖα καί ἔκλεισαν τά οὐκρανικά θέατρα». Προχώρησαν σέ συλλήψεις Οὐκρανῶν διανοουμένων, οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦνταν ὅτι ἦταν ὑπέρ τῆς “ἀπόσχισης” τῆς Οὐκρανίας».

3. Τά γεγονότα τῶν ἐτῶν 1931-1933

Ὁ κύριος ὄγκος τοῦ βιβλίου περιστρέφεται στήν περιγραφή τῶν γεγονότων πού συνέβησαν τήν περίοδο 1931-1933. Ἡ κολλεκτιβοποίηση καί ἡ συγκέντρωση τῶν σιτηρῶν ἐπέφερε μεγάλη πείνα στόν λαό. Δέν εἶναι εὔκολο νά καταγραφοῦν ἐδῶ ὅσα περιγράφονται στό συγκλονιστικό αὐτό βιβλίο.

Συγκεκριμένα τό βιβλίο «ὁ κόκκινος λιμός» ἀναφέρεται στήν πολιτική τοῦ Στάλιν, ὁ ὁποῖος «ἐγκαινίασε τήν κολλεκτιβοποίηση τῆς γεωργίας», πού θεωρεῖται μιά «δεύτερη ρωσική ἐπανάσταση», ἡ ὁποία ἐξανάγκασε «ἑκατομμύρια ἀγρότες νά ἀποποιηθοῦν τήν γῆ τους καί ἐνταχθοῦν σέ κολχόζ».

Τήν περίοδο μεταξύ τῶν ἐτῶν1931-33 στήν Σοβιετική Ἕνωση πέθαναν ἀπό πείνα (λιμό) πέντε ἑκατομμύρια ἄνθρωποι, ἀπό τά ὁποῖα πάνω ἀπό τρία ἑκατομμύρια ἦταν Οὐκρανοί. Ἔτσι ἐξηγεῖται ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου «ὁ κόκκινος λιμός».

Σέ πολλά κεφάλαια περιγράφονται ὅλα τά συνταρακτικά γεγονότα πού προῆλθαν ἀπό τίς ἐνέργειες τοῦ Στάλιν, τά ὁποῖα ἡ συγγραφεύς βρῆκε σέ ἀρχεῖα καί τά

παρουσιάζει ἀναλυτικά. Ὅπως σημειώνεται στόν Πρόλογο «τό κεντρικό θέμα τοῦ βιβλίου εἶναι πιό συγκεκριμένο: Τί συνέβη πραγματικά στήν Οὐκρανία ἀπό τό 1917 ἕως τό 1934; Ἰδίως τί συνέβη τό φθινόπωρο, τόν χειμώνα καί τήν ἄνοιξη τοῦ 1932-1933; Ποιά ἀλυσίδα γεγονότων καί ποιά νοοτροπία ὁδήγησαν στόν λιμό; Ποιός ἦταν ὑπεύθυνος; Πῶς αὐτό τό τρομερόν συμβάν ἐντάσσεται στήν εὐρύτερη ἱστορία τῆς Οὐκρανίας καί τοῦ οὐκρανικοῦ ἐθνικοῦ κινήματος;».

Τό κεφάλαιο «Λιμοκτονία: ἄνοιξη καί καλοκαίρι, 1933» καταγράφει μέ συγκλονιστικό τρόπο τίς συνέπειες τῆς πείνας στόν Οὐκρανικό λαό, πού ἦταν οἱ ἀσθένειες, οἱ θάνατοι, τά ἐγκλήματα, οἱ διαταραχές στόν ψυχισμό τῶν ἀνθρώπων, ἡ γενική ἀδιαφορία, τά πτώματα πού βρίσκονταν στούς δρόμους, οἱ κανιβαλισμοί.

Πρέπει κανείς νά ἔχη μεγάλη ψυχική δύναμη γιά νά διαβάση αὐτό τό κεφάλαιο. Εἶναι φρικιαστικά ὅσα συνέβησαν καί περιγράφονται ρεαλιστικά.

Ὁ Πολωνοεβραῖος δικηγόρος Ραφαήλ Λέμκιν, ὁ ὁποῖος ἐπινόησε τόν ὅρο «γενοκτονία», θεωροῦσε τήν Οὐκρανία αὐτῆς τῆς περιόδου ὡς κλασσικό παράδειγμα “γενοκτονίας”». Προσπάθησαν νά ἀφανίσουν ἕναν ὁλόκληρο λαό.

Τά κεφάλαια τοῦ βιβλίου πού ἀναφέρονται στό θέμα τοῦ λιμοῦ-πείνας εἶναι τά ἑξῆς:

«Λιμός καί ἐκεχειρία: ἡ δεκαετία τοῦ ’20». «Ἡ διπλῆ κρίση, 1927-1929». «Κολεκτιβοποίηση: ἐπανάσταση στήν ὕπαιθρο, 1930». «Ἐξέγερση, 1930». «Ἡ κολεκτιβοποίηση ἀποτυγχάνει, 1931-1932». «Ἀποφάσεις γιά τόν λιμό, 1932: ἐπιτάξεις, μαῦρες λίστες καί σύνορα». «Ἀποφάσεις γιά τόν λιμό, 1932: τό τέλος τῆς οὐκρανοποίησης». «Ἀποφάσεις γιά τόν λιμό, 1932: οἱ ἔρευνες καί οἱ ἐρευνητές». «Λιμοκτονία»: ἄνοιξη καί καλοκαίρι, 1933». «Τά ἐπακόλουθα τοῦ λιμοῦ». «Ἡ συγκάλυψη». «Τό χολοντομόρ στήν ἱστορία καί τή μνήμη».

Σέ ἄλλο Κεφάλαιο μέ τίτλο «Ἐπιβίωση: ἄνοιξη καί κολοκαίρι, 1933» περιγράφεται ἡ προσπάθεια τῶν Οὐκρανῶν νά ἐπιβιώσουν.

Συγκλονιστικό εἶναι καί τό Κεφάλαιο «Τά ἐπακόλουθα τοῦ λιμοῦ».

Δέν εἶναι δυνατόν νά καταγραφοῦν ἐδῶ ἀκόμη καί μερικά συγκλονιστικά περιστατικά, ἀπό τό βιβλίο αὐτό.

4. Διαπιστώσεις

Βέβαια, σκοπός τοῦ σύντομου αὐτοῦ κειμένου μου δέν εἶναι νά παρουσιάση τά σχετικά μέ τόν λιμό-πείνα αὐτῆς τῆς περιόδου στήν Οὐκρανία, πού προκάλεσε ἡ πολιτική τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης, ἀλλά νά δείξη πῶς ταπεινώθηκε ἕνας λαός πού ἤθελε τήν ἐθνική του ταυτότητα καί ἀνεξαρτησία.

Ἡ συγγραφεύς γράφει: «Ὅμως τό 1991 ὑλοποιήθηκαν οἱ χειρότεροι φόβοι τοῦ Στάλιν. Ἡ Οὐκρανία κήρυξε τήν ἀνεξαρτησία της. Ἡ Σοβιετική Ἕνωση ἔπαψε νά ὑπάρχει, ἐν μέρει ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀπόφασης τῆς Οὐκρανίας νά ἀποσχισθεῖ. Γιά πρώτη φορά στήν ἱστορία δημιουργήθηκε μιά κυρίαρχη Οὐκρανία, μαζί μέ μιά νέα γενιά Οὐκρανῶν ἱστορικῶν, ἀρχειοθετῶν, δημοσιογράφων καί ἐκδοτῶν» οἱ ὁποῖοι ἔφεραν στό φῶς ὅλη αὐτή τήν ἱστορία τῆς λιμοκτονίας τοῦ οὐκρανικοῦ λαοῦ τά ἔτη 1932-1933.

Στόν Ἐπίλογο τοῦ βιβλίου καταγράφονται μερικές διαπιστώσεις τῆς συγγραφέως. Θά παρατεθοῦν μερικές ἀπό αὐτές.

«Ἡ μελέτη τοῦ λιμοῦ βοηθᾶ νά ἐξηγήσουμε τήν σημερινή Οὐκρανία, ἀλλά προσφέρει ἐπίσης ἕναν ἑρμηνευτικό ὁδηγό γιά πλευρές τῆς συμπεριφορᾶς τῆς σημερινῆς Ρωσίας, πολλές ἀπό τίς ὁποῖες ἀποτελοῦν μέρος παλαιοτέρων προτύπων. Ἀπό τήν ἐποχή τῆς ἐπανάστασης οἱ μπολσεβίκοι ἤξεραν ὅτι ἦταν μειοψηφία στήν Οὐκρανία. Γιά νά καθυποτάξουν τήν πλειοψηφία, δέν χρησιμοποίησαν μόνο ἀκραία βία ἀλλά καί κακόβουλες καί ἐπιθετικές μορφές προπαγάνδας. Πρίν ἀπό τόν λιμό εἶχε προηγηθεῖ μιά δεκαετία "φρασεολογίας μίσους", μέ βάση τήν ὁποία μερικοί χαρακτηρίζονταν "νομιμόφρονες" Σοβιετικοί πολίτες καί κάποιοι ἄλλοι κουλάκοι "ἐχθροί", προνομιοῦχα τάξη ἡ ὁποία θά ἔπρεπε νά ἀφανιστεῖ γιά νά ἀνοίξει ὁ δρόμος γιά τήν ἐπανάσταση τοῦ λαοῦ. Αὐτή ἡ ἰδεολογική φρασεολογία δικαιολογοῦσε τή συμπεριφορά τῶν ἀνδρῶν καί τῶν γυναικῶν πού διευκόλυναν τόν λιμό, τῶν ἀνθρώπων πού ἔπαιρναν τά τρόφιμα ἀπό λιμοκτονοῦσες οἰκογένειες, τῶν ἀστυνομικῶν πού συνελάμβαναν καί σκότωναν συμπολίτες τους. Παρεῖχε ἐπίσης σέ ὅλους αὐτούς ἠθική καί πολιτική αἰτιολόγηση τῶν πράξεών τους. Ἐλάχιστοι ἀπό ἐκείνους πού ὀργάνωσαν τόν λιμό ἔνιωθαν ἔνοχοι γιά τίς πράξεις τους. Ἦταν πεισμένοι ὅτι οἱ θνήσκοντες ἀγρότες ἦταν "ἐχθροί τοῦ λαοῦ", ἐπικίνδυνοι ἐγκληματίες πού ἔπρεπε νά ἐξαλειφθοῦν στό ὄνομα τῆς προόδου».

Σέ ἄλλο σημεῖο γράφεται:

«Ὁ ἐκρωσισμός πού ἀκολούθησε τόν λιμό ἄφησε ἐπίσης τά σημάδια του. Ἐπειδή ἡ ΕΣΣΔ κατέστρεψε συστηματικά τήν οὐκρανική κουλτούρα καί μνήμη, πολλοί Ρῶσοι δέν ἀντιμετωπίζουν τήν Οὐκρανία ὡς ξεχωριστό ἔθνος μέ τή δική του ξεχωριστή ἱστορία. Πολλοί Εὐρωπαῖοι μόλις πού γνωρίζουν ἀμυδρά τήν ὕπαρξη τῆς Οὐκρανίας. Τά αἰσθήματα πίστης καί ἀφοσίωσης τῶν ἰδίων τῶν Οὐκρανῶν εἶναι

μικτά καί συγκεχυμένα».

Καί τό βιβλίο τελειώνει μέ τήν ἑξῆς διαπίστωση:

«Ἡ ἱστορία περικλείει ἐλπίδες καί τραγωδίες. Τελικά ἡ Οὐκρανία δέν καταστράφηκε. Ἡ οὐκρανική γλώσσα δέν ἐξαφανίστηκε. Δέν ἐξαφανίστηκε οὔτε ἡ ἐπιθυμία γιά ἀνεξαρτησία οὔτε ἡ ἐπιθυμία γιά δημοκρατία ἤ γιά μιά πιό δίκαιη κοινωνία ἤ γιά ἕνα οὐκρανικό κράτος πού νά ἐκπροσωπεῖ πραγματικά τούς Οὐκρανούς. Ὅταν αὐτό ἔγινε ἐφικτό, οἱ Οὐκρανοί ἐξέφρασαν τίς ἐπιθυμίες τους. Ὅταν τούς ἐπιτράπηκε νά τό κάνουν τό 1991, ψήφισαν στήν συντριπτική πλειοψηφία τους ὑπέρ τῆς ἀνεξαρτησίας. Ὅπως διακηρύσσει ὁ ἐθνικός ὕμνος, ἡ Οὐκρανία δέν πέθανε.

Τελικά ὁ Στάλιν ἀπέτυχε. Τή δεκαετία τοῦ ’30 ἐξοντώθηκε μιά γενιά Οὐκρανῶν διανοουμένων καί πολιτικῶν, ἀλλά ἡ κληρονομιά τους ἐπιβίωσε. Τή δεκαετία τοῦ ’60 ἀναζωογονήθηκαν οἱ ἐθνικές βλέψεις, συνδεδεμένες, ὅπως στό παρελθόν, μέ τίς βλέψεις γιά ἐλευθερία. Αὐτές οἱ βλέψεις διατηρήθηκαν, ἄν καί χωρίς νά ἐκφράζονται λόγω τῆς καταπίεσης, τίς δεκαετίες τοῦ ’70 καί τοῦ ’80 καί ἐκφράστηκαν ἀνοιχτά τή δεκαετία τοῦ ’90. Μιά νέα γενιά Οὐκρανῶν διανοουμένων καί ἀκτιβιστῶν ἐπανεμφανίστηκε τήν δεκαετία τοῦ 2000.

Ἡ ἱστορία τοῦ λιμοῦ εἶναι τραγωδία χωρίς εὐτυχές τέλος. Ὅμως ἡ ἱστορία τῆς Οὐκρανίας δέν εἶναι τραγωδία. Ἑκατομμύρια ἄνθρωποι ἐξοντώθηκαν, ἀλλά τό οὐκρανικό ἔθνος διατηρεῖται. Ἡ μνήμη κατεστάλη, ὅμως τώρα οἱ Οὐκρανοί συζητοῦν καί ἀντιπαρατίθενται γιά τό παρελθόν τους. Τά ἀποτελέσματα ἀπογραφῶν τοῦ πληθυσμοῦ καταστράφηκαν, ἀλλά τώρα τά ἀρχεῖα εἶναι προσβάσιμα.

Ὁ λιμός καί τά ἐπακόλουθά του ἄφησαν τρομερά σημάδια. Ὅμως, μολονότι οἱ πληγές παραμένουν, ἑκατομμύρια Οὐκρανοί προσπαθοῦν γιά πρώτη φορά μετά τό 1933 νά τίς ἐπουλώσουν. Ὡς ἔθνος οἱ Οὐκρανοί γνωρίζουν τί συνέβη τόν 20ό αἰώνα, καί αὐτή ἡ γνώση μπορεῖ νά τούς βοηθήσει νά διαμορφώσουν τό μέλλον τους».

Διαβάζοντας κανείς αὐτό τό συγκλονιστικό βιβλίο καταλαβαίνει πολύ καλά καί τήν ἐκκλησιαστική πολιτική τοῦ θέματος. Καταλαβαίνει γιατί οἱ Οὐκρανοί μαζί μέ τήν ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τους ἀπό τήν Ρωσία τό 1917, ἀνεκήρυξαν συγχρόνως καί τήν αὐτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας, τήν ἀποδέσμευσή της ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Μόσχας, καί αὐτό ἐπαναλήφθηκε καί ἀργότερα τό 1923-1925 καί τό 1942, καί τό ζητοῦσαν ἀπό τό 1991.

Ἔτσι, ἀντιλαμβάνεται κανείς γιατί σέ κάθε ἀνακήρυξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς

αὐτοκεφαλίας στήν Οὐκρανία ἀκολουθοῦσαν ἀντιδράσεις ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Μόσχας. Ἀκόμη ἐξηγεῖται γιατί μερικοί Οὐκρανοί διέκοψαν κάθε ἐξάρτηση ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Μόσχας καί προχώρησαν σέ αὐτοχειροτονίες. Καθώς, ἐπίσης, ἔτσι καταλαβαίνει κανείς ὅτι ἡ πολιτική τῆς Μόσχας ὁδήγησε μιά ὁμάδα Χριστιανῶν νά ζητήσουν προστασία ἀπό τόν Πάπα καί σχηματίσθηκε ἡ Οὐνία στήν Οὐκρανία.Ὅπως, ἐπίσης, ἀντιλαμβάνεται πῶς μποροῦν νά ἑρμηνευθοῦν οἱ ποικιλότροπες διεισδύσεις τῶν Ρώσων σέ ἄλλα Πατριαρχεῖα καί Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, πολύ περισσότερο σέ τί ἀποβλέπει ἡ ὑπονόμευση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἔτσι ἐξηγεῖται ὅτι στίς 27-1-2015 μέ Διάταγμα τοῦ Οὐκρανικοῦ Κοινοβουλίου ἡ Ρωσία θεωρήθηκε ὡς «Ἐπιθετικό Κράτος». Γι’ αὐτό πολλοί Οὐκρανοί θεωροῦν ὅτι ἐκεῖνοι πού μνημονεύουν τόν Πατριάρχη Μόσχας ἐκλαμβάνονται ὡς «Ἐκκλησία τοῦ Ἐπιθετικοῦ Κράτους» ἤ ἀκόμη ὡς «Ἐκκλησία τοῦ κατακτητῆ» ἤ ὡς «ξένος» ἐκκλησιαστικός ὀργανισμός (Καθηγητής Κυριάκος Κυριαζόπουλος).

Δυστυχῶς ἀλλά συνήθως τά ἐκκλησιαστικά προβλήματα συνδέονται στενά μέ τίς πολιτικές ἐξελίξεις, εἴτε προηγοῦνται εἴτε ἕπονται, καί δέν μποροῦν νά ἑρμηνευθοῦν ἀνεξάρτητα ἀπό αὐτές.

Πάντως, διαβάζοντας κανείς αὐτό τό βιβλίο βλέπει στήν Οὐκρανία ἕναν λαό πού ἀναζητοῦσε ἀπό τήν Τσαρική ἀκόμη Αὐτοκρατορία μέχρι τό 1990 νά διαφυλάξη τήν ἐθνική του ταυτότητα καί νά ἐπιτύχη τήν ἀνεξαρτησία του. Καί οἱ προσπάθειες αὐτές καταπνίγονταν στό αἷμα. Πρόκειται, λοιπόν, γιά ἕναν λαό πού ζητοῦσε καί ζητᾶ τήν ἐθνική, πολιτική καί ἐκκλησιαστική ἀνεξαρτησία του. Μακάρι νά τό καταλάβουν αὐτό μερικοί κοντόφθαλμοι ἐκκλησιαστικοί καί μή παράγοντες.